

Akadémiánk ily mértékben és ily hatású elismerésben és támogatásban nem részesült, mint akkor, amikor anyagi helyzete már további működését is kérdésessé tette, s ezt a rendkívüli jótéteményt mi — az államfő és a törvényhozás részéről megnyilvánult megértő jóakarattal mellett — elsősorban és főképp a most elhunyt volt kultuszminiszter soha eléggé meg nem hálálható nemes kezdeményezésének és buzgóságának köszönhetjük... (Akadémiai elnöki megnyitó.)

SZEGED GYÁSZA.

Forrásmegjelölés nélkül állítottuk össze a Klebelsberg Kunó gróf halála és temetése alkalmából megjelent újságközleményekből az alábbi mondatokat.

A történetírónak lesz a hivatása, hogy elbírálja, ki volt Klebelsberg Kunó gróf abban a korszakban, amelyben a sors szinte pillanatonként zuhogó ökölcsapásai alatt támolygó, tétova bénultságban élt a nemzet. ... Nem tudott belenyugodni abba, hogy Magyarország az a kicsiny, bocskoros állam legyen, amelyre gyűlölködő ellenségei kárhóztatni akarták... Épített annyit, amennyit nagy elődje és egyik példaképe, Trefort óta nem teremtettek a magyar kultúra terén.

Nem volt hivatalnok. Hívője, rajongója, poétája volt a hivatásának, alkotott az alkotásért és minden pillanatát, tehetségét, képzettségét feláldozta a magyar kultúráért. Meggyőződése volt és minden rendelkezésére álló eszközzel hirdette, hogy ez a nemzet csak úgy maradhat fenn a népek öldöklő versenyében, ha megőrzi és fejleszti azt a mérhetetlen kincset, amely kultúrájában rejlik, ha nem mond le arról, hogy Kelet és Nyugat találkozásánál méltó hordozója legyen azoknak a szellemi értékeknek, amelyeket nem lehet elveszíteni a háborúban és amelyekről nem lehet lemondani erőszakkal aláíratott békeszerződésekben.

*

Klebelsberg a kultúra honfoglalója volt, első azok között, akik a második Mohács után, ami e tragikus országot érte, itt alkotni tudtak és akartak.

Ha mindvégig egy gazdag magyarság kultúrájának első munkása lehetett volna, bizonyára századok őrzik meg emlékét alkotásaiban, kőben és lélekben. Szegény ország nagy fia volt; gyászkoszorújára azt lehetne írni: szegényebbek lettünk távozásoddal, kiket gazdagabbá akartál tenni.

Egy nemzet gyászol... Mi minden kavargott Klebelsberg személye körül, amíg élt... Mi mindent hordtak össze elgondolásai ellen. Mennyi rágalommal dobálták meg, amíg görnyedten, s minden izmát megfeszítve tolt előre a magyar kultúra ügyét. A legképtelenebb híreket terjesztették róla és munkájáról. Azt lehetett volna hinni, hogy ezek a hírek itt-ott megfogamzottak. Hiszen ő ügyet sem vetett rájuk, még annyira sem érdemesítette őket, hogy azt mondja — nem igaz. Bizonyára azért, mert ezt is idővesztésnek tekintette, s azt gondolta, hogy nincs joga a magyar kultúráért folytatott munkaidejéből még azt az egy másodpercet sem elvenni, amennyibe a nem igaz kimondása kerül.

*

Szeged Klebelsberg Kunó koporsóját várja. A templomban már áll a fekete katafalk. Hatalmas gyertyatartókat helyeznek köréje, felállítanak két imázsamolyt előtte. A néma tömeg ellepi a hosszú útvonalat a templomtól a Boldogasszony-sugárúton végig az állomásig. Egyesületek, iskolák, testületek vonulnak föl állandóan. Fekete seregeket ont a város minden része. Eleven embersövény keletkezik az út két oldalán. A házak ablakában halványfényű gyertyák lángja lobog. A gyorsan szürkülő égről sötét felhőfátylak ereszkednek a gyászoló város fölé és néha lehull a sápadt emberarcokra egy-egy langyos esőcsepp.

Öt óra. A pályaudvar benépesedik. Olyan nagy a csönd, hogy fölhallatszik az Indóház-térről a lovak dobogása.

Jobbfelől, a raktárházak felé áll majd meg a vagon. Negyedhatkor mindenki elindul arrafelé. Mindenki, mert itt van az egész város. Csak azok hiányoznak, akik kísérik a vonatot, akik ott voltak a budapesti ravatal mellett.

A halottas kocsi, hat fekete ló előtte, már ott áll a helyén. Ott van a fehér koszorús kocsi is. Felvonulnak a fáklyás egyetemi hallgatók és közrefogják az üveges kocsit. Most kigyúlnak a fáklyák. A sárga fények körülölelik a kocsit.

Fél hat. A helyén áll mindenki, fáklyások mögött a fehér karinges papok, mellettük az apácák. A kocsi mögött az egyetem, a város, a katonaság. Az első sorok mögött érezni a végtelen tömeget.

A végtelen embertömeg, a gyászfátyolos lámpák és a fekete zászlók fölött lassú szárnycsapásokkal száll az állomás felé a harangok zúgó gyászéneke. Valami fény villan jobbfelől és hangtalanul, lassan előúszik a sötétségből a gyorsvonal.

A világos vonatablakok mögül sápadt arcok suhannak el és a világos vagonok után úszik a sötét halottas vagon. Néhány vasutas fut el a tömeg előtt, amely felszólítás nélkül hátrább húzódik, hogy felszabaduljon az első sínpár. A fekete vagon pedig lassan leszakad a világos vonatról, új mozdony kapaszkodik bele és gyorsan vontatja a váltóhoz. Olyan nesztelenül történik minden, mintha a vaskerekeket is fekete posztóval vonták volna be.

A kalapok, a cilinderek leemelkednek a fejekről, a csákokhoz föllendülnek a kezek és a sötét vagon megáll a fáklyafényben, a halottas kocsi mellett. Zárt ajtáján fehér kereszt cédula. A kereszt fehér mezejében ceruzával írt szó: Holttest. Alatta: Szeged, 704. vonattal. Ez alatt másik cédula: Gyorsárú, Eilgut.

Közben odaérkeznek a halottas kocsi fáklyafénykörébe azok, akik együtt utaztak Budapestről a koporsóval. Az egyetemi tanács és a szegedi küldöttség tagjai . . .

Hét óra. A lovasrendőrök szakasza most éri el a Templom-teret. A Templom-tér csodálatos gyászpompával várta megálmodóját. Mintha minden misztikus szépségét erre az alkalomra tartogatta volna. A sötét falak gyertyafényes ablakgyöngysorai vontak koszorút köréje, drágábbak a legdrágább és ékeesebbek a legékeesebb ékszernél. Meleg fényességgel várakozott a templom, hogy végleges hajlékot adjon annak, aki itt választott magának örök pihenőhelyet.

*

A koszorútömeget elviszik a térről és elhelyezik a befalazott kriptá mellett. A koszorúk között van egy, néhány hervadozó krizantémból fonott szerény koszorú, rajta vékony szalag, rajta a könnyes felírás: „Hálája jeléül Dobó Józsika“. A koszorút egyszerű ruhájú, könnyes arcú kisfiú tette félénken a többi közé a templom napfényben sziporkázó terraszlépcsőjére.

*

Szeged egész társadalmának nagy gyászából részt kért a szociáldemokrata munkásság is.

Mi, szociáldemokraták is elismerjük gróf Klebelsberg Kunóról, hogy alkotó volt, a szó szoros értelmében véve. Teljes erejével igyekezett hasznos munkát végezni és ez legtöbbször sikerült is neki. A szociáldemokraták egyik legkiválóbb polgári politikusnak tartották.

Szeged szempontjából súlyos veszteséget jelent a halála, mert e városban sok maradandót alkotott. Ezeknek az alkotásoknak az volt nagy előnyük, hogy a szegedi munkásságnak munkát adtak, munkaalkalmat teremtettek. Javára kell írni a tanyai iskolák szaporítását is, ezzel a népművelést szolgálta. Ideálja volt a *kulturtőlény*, ez pedig csak javára szolgálhat az országnak.